

KADIN EĞİTİMİNİN ÖNEMİ VE KALKINMADAKİ ROLÜ

Prof. Dr. Fahri KAYADİBİ

ÖZET

Bir toplumda en az erkekler kadar kadınlar da eğitilmelidir. Kadınlarını eğitmeyen ülkeler geri kalmışlardır. Kalkınmanın temelinde kadın eğitimi yatmaktadır. Kadınları eğitenler nesilleri eğitmiş demektir. Çünkü nesilleri eğitenler kadınlardır.

SUMMARY

Women must be educated as well as men in a society. Countries that does not educate their women are underdeveloped countries. Women education is base of improvment. If women are educated, generations will be educated. Because teacher of generations is women.

Key Words: Woman, Family, Education, Productivity, Improvement.

GİRİŞ

Bir ülkenin her alanda en güçlü ve en iyi durumda olabilmesi ancak kadın-erkek ayırımı yapmadan herkese iyi bir eğitim sağlamış olması ile mümkündür.

Milletlerin kalkınması kadının eğitim düzeyine paralel gelişme gösterir. Tarih boyunca bu böyle olmuştur ve gelecekte de böyle olacaktır.

Dünya nüfusunun yaklaşık yarısı kadındır. Olaya sadece bu sayısal açıdan baksak bile kadının eğitimde yer almasının önemi açıkça ortaya çıkmaktadır. Ayrıca eğitime duyulan ihtiyaç ve eğitimin gereği açısından konuyu ele aldığımızda erkek için olduğu kadar kadın için de eğitimin önemi büyüktür. Bunun yanında kadın ve erkeğin katılımı ile meydana gelen toplum, bu her iki grubun eğitici gücü nispetinde güç kazanacaktır. Çünkü her alanda en güçlü ülkeler, erkeği ve kadını ile iyi bir eğitim düzeyi elde etmiş olan ülkelerdir.

Çevremize şöyle bir baktığımızda toplumun kadının eğitilmesine ve eğitim alanındaki gücüne ne kadar ihtiyacımız olduğunu kolayca anlayabiliriz. Çocuğu doğuran, büyüten ve genelde eğiten kadındır. Kırsal alanda tarlada, bağda, bahçede, hayvanların bakımında, mutfakta evin temizliğinde hep kadını görürüz. Şöyle bir şehir ve gelişmiş ülkelere dönüp baktığımızda kadını okulda öğretmen, hastanelerde hemşire ve doktor, iş yerlerinde mimar-mühendis, hukukçu, muhasebeci olarak görmekteyiz. Bazen bilgisayar başında bilgi topladığına veya savaşlar idare ettiğine şahit olmaktayız. Şöyle biraz ileri zamanlara gittiğimizde de kurtuluş savaşımızda kağıyla askere erzak, ~~cephane, su getirenin gene kadın olduğunu görürüz. Bundan dolayı “Cennet annelerin ayağı altındadır”¹~~ denmiştir. Öyleyse bu büyük potansiyelin eğitilmesi ve eğitilmiş gücünden faydalanılmasından daha önemli bir iş yoktur. Bunun için tarih boyunca eğitim imkânlarından az yararlanmış olan kadının bu durumu çağımızda büyük bir ilgi ile gündemde yer aymıştır.

Her toplumda olduğu gibi eğitim yönünden kadının Türk toplumunda da yeri çok büyüktür. Kadın millî kültürün değer hükümlerini öğrenerek ve benimseyerek millî ve dinî ideallere ulaşmış bir kişilik seviyesine vardığı takdirde; gerek aile içinde, gerek daha geniş çerçeve olan toplum içinde görevlerini yerine getirebilir. Bu özellikleri kazanan kadın, sosyalleşip toplum üyeliğini geliştirebilmektedir. Böylece aile ve toplumda daha fonksiyonel ve daha verimli duruma gelmektedir. Kadın aile olarak aile ve toplum arasındaki en sağlam köprüdür. İyi yetişmiş ve eğitilmiş kadın her toplum hayatında daha etkili olabildiği gibi, aynı zamanda eğitimci rolü oynar. Bir çocuğun hayatının ilk altı yılında aldığı etkiler çok önemlidir. Şu halde ilk eğitim ana kucagındaki ve daha sonraki de aile ocağındaki eğitimidir. Ferdi saran ilk sosyal çevre olarak ailenin eğitici, şahsiyet verici ve ferdi olgunlaştırıcı rolü o derece büyüktür ki, bu imkândan faydalanan ve faydalanamayan aynı yüksek diplomaya sahip fertler arasında meslekî hareketlilikte bile çok önemli farklar doğabilir. Eğer

¹ Camiussagîr, 1/141.

ferdi saran ilk sosyal çevre olan aile nitelikli ise, başarı daha da yükselebilmektedir.²

EĞİTİM HAKKINDAN KADIN-ERKEK EŞİT YARARLANMALIDIR

Kadının da en az erkek kadar eğitim haklarından yararlanması ve eğitilmesi şarttır. Çünkü tarih boyunca toplumlar kadın eğitiminin noksanlığı ve eğitilmiş kadın gücünün azlığını acı bir şekilde tatmışlardır. Kadının eğitimsizliğinin hayatlarına mal olduğunu her dönem şahit olmuşlardır. Bu sebeple milletler, bu noksanlarını giderebilmek için seferber olmuşlardır. Bunun için kadının da erkek gibi eğitilmesine gayret göstermektedirler.

Kadının katılımcı ve etkin olarak yer aldığı aile kurumu, yerine getirmekle yükümlü olduğu görevlerini eksiksiz yapması ile toplumdaki sosyal sistemin işleyişine katkıda bulunur. Sosyal sistem, sosyal kurumlardan örülmüş bir ağ gibidir. Sosyal kurumların arasındaki anlamlı ilişki, sistemin ahenkli bir şekilde çalışmasını sağlar. Sosyal kurumlarda meydana gelen dengesizlikler tüm sosyal yapıyı etkilemektedir. Bu nedenle kadının toplumdaki yeri ve görevleri derken önce onun bir fert olarak gerekli şahsiyeti kazanmasını, sonra da aile içinde gerekli yeri alması düşünülmelidir. Kadının toplumsal hayatta lâıyk olduğu yeri alabilmesi ve kendinden beklenenleri yerine getirebilmesi için öncelikle eğitimde cinsiyete dayalı fırsat eşitliğinin olması gerekir.³ Bu eşitliği sağlayamayan toplumlar kalkınmayı tam sağlayamaz.

İslam Dini de eğitim-öğretim konusunda kadın ile erkeği eşit tutmuştur. İkisini de aynı şekilde hitap etmiştir. İlk emir "Oku"⁴ cinsiyet gözetilmeksizin hem kadına hem de erkeğe hitap etmektedir. "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?"⁵ ayeti her iki cinse seslenmektedir. Üstelik "İlim öğrenmek her erkek ve kadın Müslüman'a farzdır"⁶ denilerek bu konuda her ikisi de mükellef tutulmuştur.

Türkiye gibi yatırım kaynaklarının oldukça kıt olduğu ülkelerde kaynaklardan en yüksek hasıla elde edilmesi esas alınması gerektiğine göre, eğitimde kadın erkek ayrımının yerine zekâ ve kabiliyet kriteri ön planda

² Mustafa E. Erkal, Sosyoloji, İst. 1987, 3. Baskı, s.378.

³ Mustafa Erkal, Sosyoloji, Filiz Kitabevi, İstanbul 1987, 101-102.

⁴ Alak:1

⁵ Zümer:9

⁶ El-Fethü'l-Kebir, 2/213.

tutulmak zorundadır. Kaldı ki, öyle meslekler vardır ki; bu mesleklerde kadınlar daha başarılı olmuşlardır. Eğitimde cinsiyet kriterinin esas alınmaması, eğitici ve yetiştirici özelliği babaya göre daha ağır basan annenin başarı şansını arttıracaktır.⁷

Türkiye’de İlköğretimde yüzde 87.5 olarak görülen okullaşma oranı da bölgeler ve kız-erkek öğrenciler açısından büyük farklılıklar göstermektedir.⁸

Akıl, şartlar, toplum ve ülke çıkarları kadın-erkek eğitiminde eşitliği gerektirmektedir. Hatta ailede en etkin eğitici rolde bulunması nedeniyle erkekten daha çok eğitilmesi gerekir.

ATATÜRK’ÜN KADIN EĞİTİMİNE YAKLAŞIMI

Atatürk , eğitim açısından Türk kadınının eşit haklara ve fırsat eşitliğine sahip olması konusunda çok çalışmıştır.

~~İlk kadın derneğimizin 1908’de kurulduğu, kadınının ev dışında çalışma hayatına ancak biçki dikiş yurtlarında Birinci Cihan Savaşında girdiği, cephedeki erkeklerden boşalan yerlerde posta telgrafta iş aldığı, Türk kız çocuğuna okuma hak ve mecburiyetini veren “Tedrisat-ı İptidaiyye Nizamnamesi”nin 1913’de kabul olunduğu, kızlarımızın yüksek öğrenime ilk adımı ancak 1914’ de attığı, evlenme konusunda devletin hukuksal karışmasına imkân veren “Aile Hukuk Beyannamesi” nin 1917’de çıkarıldığı dikkate alınırsa Atatürk dönemine bu alanda çok kısır olarak girdiğimizi anlamış oluruz.⁹~~

Ana-baba ve çocuklardan teşekkür eden çekirdek ailede kadın ana olarak en önemli eğiticidir. Eğer anne kendisi iyi eğitilmiş ise çocuklarına daha iyi bir eğitim verebilecektir. Hiç unutulmamalıdır ki, çocuk eğitiminde en etkin çevre ailedir. Ailenin en etkin eğitici kadındır. Anadır, “Büyük muvaffakiyetler anaların yetiştirdikleri güzide evlatlar sayesinde olmuştur.”¹⁰

⁷ Mustafa E. Erkal, Sosyoloji, s.381, İst. 1987.

⁸ Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.25.

⁹ Burhan Göksel, “Atatürk ve Kadın Hakları”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt:1, Sayı:1, Kasım 1984, s.220.

¹⁰ Kemal Atatürk, Söylev (Nutuk), c.2, s.150, TDK. 1964.

“Kadını en büyük vazifesi analıktır. İlk terbiye verilen yerin ana kucağı düşünülürse, bu vazifenin ehemmiyeti layıkıyla anlaşılır.”¹¹

“Bir sosyal toplum bir organı faaliyette bulunurken, diğer organı çalışmazsa o toplum felçlidir. Bugünün ihtiyaçlarından biri, kadınlarımızın her yönden yükselmesini sağlamaktır. Binaenaleyh, kadınlarımız da ilimci ve fenci olacaklar ve erkeklerin geçtikleri bütün öğretim kademelerinden geçeceklerdir. Sonra, kadınlar hayatta da erkeklerle beraber yürüyecek, birbirinin yardımcısı ve destekleyicisi olacaklardır.”

“Bir sosyal toplum, iki cinsten yalnız birinin icaplara göre yetişmesi ile yetinirse, o toplum yarıdan fazla zaaf içinde kalır.”

Türk toplumunun geri kalmışlığının nedenlerini ararken, Türk kadınına eğitim ve öğretim alanında verilen hakların yokluğu veya yetersizliğini en büyük etken olarak gören Atatürk, Tevfik Fikret’in şu mısrasını zaman zaman tekrarlar:

“Elbette sefil olursa kadın, alçalır beşer”¹²

“Bugünkü seviyemiz, bugünkü icabet ve ihtiyacı esasıyeye, gayr-i kâfidir. Başka zihniyette, başka kemâlde adamlara ihtiyacımız vardır. Bunları yetiştirecek olan bundan sonraki validelerdir.”

“Daha selâmetle, daha dürüst olarak yürüyeceğimiz yol vardır. Büyük Türk kadınına mesaimize müşterek kılmak, hayatımızı onunla birlikte yürütmek, Türk kadınına ilmî, ahlakî, içtimaî, iktisadî hayatta erkek şerîki, muavin ve müzahiri yapmak yoludur.”¹³

“Türk kadını dünyanın en münevver, en fazilatkâr ve en ağır kadını olmalıdır. Milletın membaı, hayatı içtimaiyenin esası olan kadın, ancak faziletkâr olursa vazifesini ifa edebilir. Her halde kadın çok yüksek olmalıdır...”¹⁴

“Bir heyet-i ictimaiye aynı gayeye bütün kadınları ve erkekleriyle beraber yürümezse terakki etmesine imkânı fenni ve ihtimal-i ilmi yoktur.”¹⁵

¹¹ Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, Cilt 2, s.86.

¹² Burhan Göksele, “Atatürk’ün Eğitim Konusundaki Görüşleri ve Misak-ı Maarif”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, C.1, Sayı:13, Ankara 1985, s.956.

¹³ Söylev ve Demeçler, C.2, s.150.

¹⁴ Türk Gençliğinin El Kitabı, Başbakanlık Bas. Yay. Gen. Md. s.58.

¹⁵ Enver Ziya Karal, Atatürk’ten Düşünceler, İst.1969.s.79

1927'de genel nüfusumuz 13 milyon 648 bin 70 kişidir. Bunun %51,9 u kadındır. Okuma yazma oranımız ise erkeklerin %8,25 ine karşı, kadınların %3,6 dır. Halkımızın %89,2 si cahildir. Yine alfabemizin kabul edildiği 1926-1929 yılında Türkiye'de sadece 6895 ilkokul vardır. Atatürk'ün kadınlığı eğitimi konusunda, bu gerilikleri dikkate alarak yaptığı konuşmalarında dört esas üzerinde durduğu görülmektedir.¹⁶

1) Kadın-erkek eğitimi eşit olmalıdır.

2) Kadının en önemli vazifesi analıktır.

3) Kadın toplum hayatının her yönünde yer almalıdır.

4) Kadın analık hizmetini ve toplumdaki görevini iyi yapabilmek için çok sağlam bilgilerle cihazlanmalı ve faziletli olmalıdır.

Bu temel ilkelerin işbirliği ile 1923'de ilkokullarımızda 63 bin kız öğrencimiz varken, 1970'de 2 milyonu bulmuştur. Ortaokullarda aynı yıllarda rakamlar 1128 den 200 bine ulaşmıştır. Liselerimizde 1923'oe sadece 166 olan kız öğrenci adedi 1970'de 64 bine yükselmiştir. Üniversiteye gelince, 1923'de 168 rakamı 1970'de 16 bine yükselmiştir.¹⁷

Atatürk , kızlarımızın yetişmesinde din faktörünün engel olmayacağına inanmaktadır. Der ki: "Düşmanlarımız bizi dinin tesiri altında kalmış olmakla itham ve tevekkuf ve inhitatımızı (alçalmamızı) buna atfediyorlar. Bu hatadır. Bizim dinimiz hiçbir vakit kadınların erkeklerden geri kalmasını talep etmemiştir... Kadın ve erkek ilm-ü irfanı aramak ve nerede bulursa oraya gitmek ve onunla mücehhez olmak mecburiyetindedir... Türk hayat-ı içtimaiyesinde kadınlar ilmen, irfanen ve diğer hususlarda erkeklerden kat'iyyen geri kalmamışlardır."

Bu sözler ve görüşler, Türk kadınının toplumsal yaşamını kökünden değiştirecek Türkiye'de kendisine lâyük olan yeri alabilmesi için genel bir direktiftir.¹⁸

¹⁶ Tezir Taşkiran, "Atatürk ve Kadın Eğitimi", (Konferans) Bkz. Nevin Korucuoğlu, "Türkiye'de Kadın Yılı Kongresi", Ayyıldız Matbaası, 1978.

¹⁷ Burhan Göksel, a.g.e., s.228.

¹⁸ Şükûfe Nihal Başar, "Atatürk ve Türk Kadını", (Makale) İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayını, 1961.

Bütün bunlar, Atatürk'ün kadın eğitime ne kadar önem verdiğini göstermektedir. Türk kadınının yükselişinin temelinde eğitimin yattığını açıkça ifade etmiştir. Bu konuda daha birçok sözü vardır.

İSLAM'DA KADIN EĞİTİMİNİN ÖNEMİ

İslam'dan önceki devirlerde kadınlara ayrılabilir şerefli sayfalar pek olmadığı gibi kadını küçük düşürecek, ezecek, hakkını gasb edecek olaylar sayılamayacak kadar çoktur. Semavi dinler arasında da kadınların kültürel çalışmalarına katkısı İslamiyet ile başlamıştır.

“Oku¹⁹” emriyle başlayan son ilahi davete ilk “evet” cevabını verenin kadın (Peygamberimizin (S.A.S.) mübarek zevceleri Hz. Hatice) olduğunu düşünürsek İslam'ın kadın eğitimi konusunda ne köklü bir inkılap yaptığı tarihi gerçeğini vurgulamış oluruz. Hele dualarında kadın olarak yaratılmamış olmakla övünen Yahudi erkeklerini; kadını erkek için yaratılmış mahluk sayan Hıristiyanlık düşüncesini göz önüne getirdiğimiz zaman²⁰ “Cennet annelerin ayakları altındadır.”²¹ diyen İslâmiyetin kadın haklarına verdiği önemi daha iyi anlamış oluruz. “Biz cahiliye devrinde kadınları adam yerine koymazdık” diyen İslam halifesi Hz. Ömer'in kadınlardan ilmi ve idari sahada hizmet talep edecek seviyede yükselten kudret, İslam'dan başkası değildir.

Kuran-ı Kerim'in hitap ve emirleri kadın-erkek arasında ayırım gözetmeyen bir umumilik arz eden Kuran-ı Kerim'de ilimden bahseden veya ilmi teşvik eden 750 ayetin hepsi cins ayrımı yapmadan hem kadına hem de erkeğe hitap etmektedir. İslam'ın tebliğcisi Hz. Muhammed (AS) ise kadını ve erkeğiyle bütün insanlara gönderilmiş bir peygamberdir. Kitap ve peygamberiyle İslam'ın gayesi cins ayrımı yapmadan nerede ve ne zaman olursa olsun her türlü cahilliği yok etmek, insanı bilginin ışığında yaratana kul etmeyi sağlamak ve iki dünya mutluluğuna kavuşmaktır.

“Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?”²², “İlim öğrenmek (kadın-erkek) her Müslüman'a farzdır”²³, “Beşikten mezara kadar ilim öğrenin”²⁴

¹⁹ Kuran-ı Kerim: Alak Suresi, Ayet 1.

²⁰ M. Tayyip OKIÇ, İslamiyette Kadın Öğretimi, s.7, Not 2, D.İ.B. Yayını, Ankara 1979.

²¹ Et-Tergih ve't-Terhip, 3/316.

²² Kuran-ı Kerim, Zümer:9.

²³ El-Fethu'l-kebir, 2/213.

²⁴ El-Fethu'l-kebir, 1/193.

hitaplarını duyan ilk Müslümanlar kadını ve erkeği ile bu davanın yolcusu olmuşlardır. Bu zihniyetle İslam hanımları kendi güç ve iffetlerinin imkan verdiği her sahada topluma hizmet sunmuşlardır. İslam tarihini incelediğimizde sadece hadis ve fıkıh sahasında 90 İslam kadın muhaddis ve fukahasını görmekteyiz. İlahi tebliğde de kadınlar erkekler ile yarış halinde olmuşlardır.

628 yılında yapılan Rıdvan bey'atine katılmış olan Medine'li hanım sahabi Ummu Hişam, Hz. Peygamber'in Cuma hutbelerine devam ettiğini bildiriyor ve minberde her Cuma okudukları için Kaf Suresini bizzat Resullullah'ın tilavetinden ezberlediğini söylüyor.²⁵

Medine'li Ensar kadınları bir gün Hz. Peygamber'in huzuruna çıkıp:

“Erkeklerden bize fırsat kalmıyor bizler için ayrı bir gün ayırıp Allah'ın (C.C.) sana öğrettiklerini bize öğretsen” teklifinde bulduklarında; Hz. Peygamber de gün ve yer tayin ederek bu ilim aşklarına bilgi öğretmiştir.²⁶ Daima “Ya Rab, ilmimi arttır”²⁷ diye dua eden O yüce Peygamber kadın erkek diğer insanların ilmını arttırıcı faaliyetlerden uzak kalamazdı.

~~Hz. Peygamber'in bu nevi eğitim-öğretim faaliyetlerine diğer müslümanlar da katılmaktaydı. Sahabe-i kiram'dan Muaz İbni Cebel, kadınlara mahsus bir mesele soran kişiye yeterince açıklama yaptıktan sonra şöyle diyor: “Resulullah (S.A.V) bize öğretmiş ve kadınlarımıza öğretmemizi bize emretmiştir.”²⁸~~

Kadın eğitimine verdiği önemi Ebu Musa'l-Eşari'nin Hz. Peygamberden rivayet ettiği şu hadis daha da şumullendiriyor:

“Bir erkek, cariyesini güzelce terbiye eder; güzelce öğretimden geçirir; sonra azad edip onunla evlenirse iki ecre nail olur.”²⁹

Böylece kadın eğitim-öğretimi cariyelere kadar teşmil edilmesi yanında kaldırılması zamana bırakılmış olan cariyelik müessesesinin de kaldırılması teşvik olunuyor.

Kadının eğitimine böylesine önem veren İslam dininin yayılmasında, öğretilmesinde ve tebliğinde Müslüman kadınlar büyük roller üstlenmişlerdir.

²⁵ Müslim 7. Cumu'a, 13.

²⁶ Buhari, 3. İlm, 36/1, 34;96, Müslim 45. Birr, 47.

²⁷ Kuran-ı Kerim, Taba: 114.

²⁸ Hatib Bağdadi, Mudih, II, 344, Haydarabad, 1960.

²⁹ Buhari 3. İlm 31/1, 33.

Mekke'de iken Müslüman olarak hicret etmiş akil, fazıl hanımlardan Kureyşli Şifa Ummu'l Mu'minin Hz. Hafsa'ya yazı öğretmiştir.³⁰ Hz. Ömer hilafeti zamanında arkadaşı olan işbu hanıma fikir danışmış ve bazı işlere de memur etmiştir.³¹ İlmî çalışmaların ilerlediği Tabiun devrinde bilgin hanımlar, ilim talibi erkeklerin yazılı müracaatlarına muhatap olacak seviyeye ulaşmışlardı.³²

Aşere-i mübeşşere'den Hz. Talha'nın kızı Aişe, teyzesi olan Hz. Aişe'nin evine çıkmaz, İmam Buhari'nin naklettiğine göre muhtelif memleketlerden genci, yaşlısı pek çok ilim talibi Hz. Aişe'ye soracakları hususları genç Aişe'ye yazıyorlar ve cevabını yazılı olarak ondan alıyorlardı.³³

Daha sonraki asırlarda erkek bilginleri önlerinde diz çöktürecek pek çok hanım bilgin yetişmiştir. Hatip Bağdadi gibi bir alimin (ö: 463/1071) Mekke'de 445/1053 senesinde Kerime isimli alime bir hanımdan 5 gün Buhari okumuştur.³⁴

İslam alimleri, ilmi mükellefiyet bakımından kadınla erkek arasında hiçbir ayırım yapmamışlardır. Endülüslü büyük ilim ve devlet adamı İbn-Hazm (ö 456/1064) bu konudaki görüşleri şöyledir:

“Resullullah (S.A.V.) erkeklere ve kadınlara eşit şekilde gönderilmiştir. Allah (CC) ve Peygamber erkek ve kadınlara tek hitapla hitap etmiştir. Bu noktada kadınların dışında erkeklere tanınmış bir ayrıcalıktan bahsedilemez; ta ki Celi bir nas veya icma ile olsun. Dinde ilim sahibi olmak ve dini tebliğ vazifesini (Emr-i Maruf, nehy-i münker) yerine getirmek için yollara düşmek, erkeklere olduğu gibi kadınlara da vaciptir. Bu ilmi seviyeyi kazanmış hanımların uyarmalarını bizlerin kabul etmesi gerekir, nitekim de böyle olmuştur³⁵

Ne yazık ki huzurlu zamanlarındaki kadınların bu kültür ve eğitim hizmetleri sonraları kesintiye uğradı. Hz. Osman'ın ihtilalciler tarafından şehit edilmesinden sonra İslam dünyasını saran siyasi buhran, ahlaki ve sosyal değerleri sarsan çizgilere ulaştı. Din adına dinin yasak ettiği fiiller işlendi. Kargaşalar, fitneler İslam tarihinde Yüce Dinin hiç de tasvip etmeyeceği

³⁰ Musned, VI, 372.

³¹ İsti'ab, s.1869.

³² İslamda Kadın Eğitiminin Doğuşu, Prof. Dr. M. Sait HATİPOĞLU, Türkiye I. Din Eğitimi Seminerlerinde Tebliğ, 23-25 Nisan 1981.

³³ El-cedbu'l-Mufred, 1118.

³⁴ İbnu'l-Cezvi, Muntazam, VIII, 265.

³⁵ İhkam III, 81-82.

olayları doğurdu. Bunun paralelinde çok iyi başlamış olan kadının kültürel ve eğitim çalışmaları arzu edilen boyutlara ulaşmadı. Çeşitli faktörlerin de etkisiyle bu sahadaki gelişmeler cılızlaştı ve güdükleşti. İleriye gideceği yerde geriye götürülmüş oldu.

Gönül ilk zamanlarda şahlanan bu kültür, ilim ve eğitim hamlesinin günümüz Müslüman kadınları arasında yeniden yeşermesini arzu ediyor. Belki böylece ilim hakkındaki ayet ve hadislerin paralelinde birazcık olsun yol alabiliriz.

KADIN EĞİTİMİ KALKINMANIN İTİCİ GÜCÜDÜR

Bir toplumda yalnız kadınların veya yalnız erkeklerin eğitilmesi potansiyel insan gücünün yarısının üretime katılmaması demektir. Bir diğer anlatımla kadınlarını veya erkeklerini eğitmemiş toplumların üretimi, her ikisini eğiten toplumların üretiminin yarısına denk düşecektir. Bu da yarı yarıya geri kalmak demektir. Ailede kadının çocukları yetiştirmede erkeğe göre eğitici gücünün daha yüksek olduğunu düşünürsek kadın eğitimini ihmal eden toplumların çok daha geri kalacağı gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Öyleyse kadınlarını iyi eğiten toplumların kalkınması, yeterince eğitmeyenlere göre çok daha hızlı olacaktır.

Bir ülkenin kalkınması, eğitilmiş insan gücünün istihdamı ile üretime katkıda bulunmasına bağlıdır. Bunun için kadınlar eğitilmiş insan gücü olarak istihdam edilmeli ve üretime katkıda bulunmalıdırlar. Fakat ülkemizde kadının eğitim durumu nedir? Bunun için istatistiklere biraz bakmamız lazımdır.

1990 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre 6 veya daha yukarı yaştaki kadın nüfusunun %28'i okuma yazma bilmemektedir. Okuma yazma bilen kadın nüfusunun %15.5'ini herhangi bir öğrenim kurumundan mezun olmayanlar, %43.2'sini ilkokul mezunu olanlar oluşturmaktadır. Okullaşma oranları açısından da erkek çocukların %77.4'ü ilkokul sonrasında öğrenimlerine devam ederken kız çocukların %51.8'i ilkokul sonrası öğrenimine devam edebilmektedirler. Kadının eğitim göstergeleri, bölgesel bazda ve yerleşim yerine göre farklılık göstermektedir. Okuma yazma bilmeyen kadınların oranı il merkezlerinde %18.9 iken, bucak ve köylerde %37.4'e ulaşmaktadır. Kadının bu yetersiz eğitimi, ev dışındaki ekonomik faaliyetlerine katılımını ve iş gücü piyasasındaki konumunu önemli bir şekilde

etkilemektedir.³⁶ Örneğin kırsal kesimde kadına verilen eğitim genellikle ilk öğretim düzeyinde kalmakta, bu eğitim yardımıyla kadının bir meslek edinip iş piyasasında rekabet edebilmesi, istihdam edilebilmesi pek mümkün olmamaktadır. Böylece köy kadınının kırsal kesim dışında istihdamının genellikle ev hizmetleri, nitelikli işçi gerektirmeyen düşük ücretli alanlarda mümkün olabilmektedir. Ev içi üretim kadına ekonomik güç kazandırmakla birlikte, bu tür çalışma kadının dış dünya ile ilişkisini büyük ölçüde sınırlamaktadır.³⁷

1990 yılında ilmi ve teknik elemanlar serbest meslek sahipleri grubunda çalışanların %31.29'u kadın, %68.71'i erkek iken, müteşebbisler, direktörler ve üst kademe yöneticileri grubunun %7.24'ü kadın ve %92.76'sı erkektir.³⁸ Bu göstergeler kadın istihdamının bu sektörlerde erkeklere göre az olduğunu göstermektedir.

Türkiye'de kadının üretici kesimde yer almasını engelleyen nedenler vardır. Bunlardan bazıları: Çalışma koşullarının ağırlığı; kadının ailesi, evi, çocuklarının bakımı ve işi arasında sıkışıp kalmasıdır. Bu nedenlerle eğitilmiş kadın gücünün de üretim dışında kaldığını görebilmekteyiz. Fakat kadının eğitim düzeyini yükseltmek kadar eğitilmiş kadın gücünü istihdam edebilmek de önemlidir. Eğitilmiş kadın gücünün üretime katılması kalkınmada en önemli destektir.

SONUÇ

Kadın eğitiminden gerekli hasılayı elde edebilmemizin ölçüsü onu eğittiğimiz orandadır.

Kadınlarımız eğitildiği oranda kalkınmamız olur. Eğitilmemiş kadınlar bir ülke için insan kaynağı bakımından en büyük kayıptır. Kız çocuklarını eğitmeyen milletler nesillerini mahrum bırakırlar.

³⁶ D.P.T. Yayınları, "Ekonomik ve Sosyal Sektördeki Gelişmeler", 1995 Yılı Geçiş Programı Destek Çalışmaları, Ekim 1994, s.183-184.

³⁷ Emel Doğramacı, Türkiye'de Kadının Dünü ve Bugünü, Ankara 1992, s.115.

³⁸ "Temel Kadın Göstergeleri", IV. Kadın Dünya Konferansı Ulusal Hazırlık Komitesi Toplantısı, s.30.

Celal Nuri: “Kadınlar her şeyden önce bir pedagoğtur.”³⁹ diyerek kadının eğitimcilik yönünü ele alıyor. Şemsettin Sami: “Kadınlarda terbiyeli çocuklar yetiştirecek iktidar göremiyorsak; çocukları terbiye etmeye çalışacağımıza kadınları terbiye etmeliyiz. Kadınların terbiyesi çocukların terbiyesini temin etmeye kâfidir.”⁴⁰ der.

Erkeklerle verilecek eğitimin yalnız kendilerinde kalıp ölümleriyle birlikte yok olacağını belirten Şemsettin Sami: “Kadınlara verilen terbiye ise evlât ve ahfadına (torunlarına) sirayet eder. Erkeklerle terbiye vermek, gölge verecek bir ağaç dikmek ise, kadınlara terbiye vermek hem gölge, hem yemiş verecek bir ağaç dikmektir.”⁴¹ demektedir.

Kadınlarımız eğitilmeli ve eğitilmiş kadın gücünden yeterince faydalanılmalıdır. Yalnız erkeklerin eğitimiyle bir yere varılamaz. Kadının eğitilmesi, ülke kalkınmasının itici gücüdür. En büyük israf, insan beceri ve kabiliyetlerinin eğitim yoluyla geliştirilmeyerek atıl bırakılmasıdır.

---

³⁹ Celal Nuri (İleri), Kadınlarımız, İstanbul-1331, s.120.

⁴⁰ Şemsettin Sami, Kadınlar, İst.1311,s.22.

⁴¹ Şemsettin Sami, a.g.e. s.22

BİBLİYOGRAFYA

ATATÜRK: *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, Toplayan: Nimet Unan, Ankara 1959.

ATATÜRK, *Söylev (Nutuk)* TDK. 1964.

BAĞDADI, Hatib: *Mudih*, Haydarabad, 1960.

BUHARİ: *Camiussagîr*, 1/141.

BUHARİ, 3. *İlm.* 36/1, 34;96

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı.

El-edebu'l-Mufred, 1118.

El-Fethü'l-Kebir, 2/213; 1/193.

ERKAL, Mustafa E.: *Sosyoloji*, 3. Baskı., İst. 1987.

GÖKSEL, Burhan: "Atatürk'ün Eğitim Konusundaki Görüşleri ve Misak-ı Maarif", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.1, Sayı:13, Ankara 1985.

HANBELİ: *Musned*, VI, 372.

HATİPOĞLU, M. Sait: "İslamda Kadın Eğitiminin Doğuşu", *Türkiye I. Din Eğitimi Seminerlerinde Tebliğ*, 23-25 Nisan 1981.

İBNU'L-CEZVİ, *Müntazam*, VIII, 265.

İhkam III, 81-82.

İLERİ, Celal Nuru: *Kadınlarımız*, İstanbul 1331, s.120.

İsti'ab, s.1869.

KARAL, Enver Ziya: *Atatürk'ten Düşünceler*, İst.1969.s.79

MÜNZİRİ, Et-Tergib ve't-Terhip 3/316.

MÜSLİM 7. *Cumu'a*, 13

MÜSLİM 45. *Birr*, 47.

OKİÇ, M. Tayyip: *İslamiyette Kadın Öğretimi*, D.İ.B. Yayını, Ankara 1979

SAMİ, Şemsettin: *Kadınlar*, İst 1311.

Türk Gençliğinin El Kitabı, Başbakanlık Bas. Yay. Gen. Md.,